

สรุปคำบรรยายในโครงการฝึกอบรม
เรื่อง “จริยธรรมในการทำงาน”
(คุณธรรมในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง)
วันอังคารที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
เวลา ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.
ณ ห้องประชุม ๔๐๑-๔๐๓ ราชบัณฑิตยสถาน

ฝ่ายการเจ้าหน้าที่
สำนักงานเลขาธิการกรม

คำนำ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนสามัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๘๒ (๒) กำหนดว่า ข้าราชการต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบของทางราชการ มติของคณะรัฐมนตรี นโยบายของรัฐบาล และปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ และมาตรา ๘๓ (๔) กำหนดว่า ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่ประพฤติเลินเล่อในหน้าที่ราชการ ประกอบกับประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ข้อ ๑๐ (๓) ข้าราชการต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ ตามคุณภาพ และมาตรฐานวิชาชีพโดยเคร่งครัด และการเบิกจ่ายเงินต้องปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดตามระเบียบ กระทรวงการคลัง มีกระบวนการปฏิบัติงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการเงินให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น

ราชบัณฑิตยสถานจึงได้จัดโครงการฝึกอบรม เรื่อง “จริยธรรมในการทำงาน” (คุณธรรมในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง) ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ณ ห้องประชุม ๔๐๑-๔๐๓ ราชบัณฑิตยสถาน เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักจริยธรรมในการทำงานให้แก่บุคลากรในสังกัดซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน จากนั้นได้จัดทำสรุปคำบรรยายของโครงการฝึกอบรมดังกล่าว

ราชบัณฑิตยสถาน ขอขอบคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี และคณะกรรมการจริยธรรมประจำราชบัณฑิตยสถาน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สรุปคำบรรยายในโครงการฝึกอบรม เรื่อง “จริยธรรมในการทำงาน” (คุณธรรมในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง) สามารถทำให้ทราบถึงการจัดการสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของโลก ภาพรวมระบบคุณธรรม และหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักการดังกล่าวเพื่อให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของราชบัณฑิตยสถาน นำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการให้เกิดประสิทธิภาพและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป.

ฝ่ายการเจ้าหน้าที่
สำนักงานเลขาธิการกรม
ตุลาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

- สรุปคำบรรยาย เรื่อง“จริยธรรมในการทำงาน” (คุณธรรมในสถานการณ์)
ที่เปลี่ยนแปลง
โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี

หน้า

๔

สรุปคำบรรยายโครงการฝึกอบรม เรื่อง “จริยธรรมในการทำงาน”
(คุณธรรมในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง)

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี

วันนี้ผมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาฝาก และตั้งใจจะพูด ๓ เรื่อง คือ

๑. การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มากกระทบประเทศเรา มีเหตุปัจจัยทั้งนอกประเทศและในประเทศ เป็นโจทย์ให้เราทำงานที่ราชบัณฑิตยสถานได้นำไปคิดต่อไป
๒. คุณธรรม ให้หลักกว้าง ๆ เมื่อมองคุณธรรม จริยธรรมอยู่ตรงส่วนใดของขอบเขตคุณธรรม
๓. หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องแรก การเปลี่ยนแปลง

พูดถึงแนวโน้มสากลที่มากกระทบกับไทย และแนวโน้มไทยที่พวกเราสร้างกันขึ้นมาเองแล้วมากกระทบกับความเป็นไทยของเรา ซึ่งเราเองก็เห็นกันมาบ้างแล้วเมื่อ ๓๐ กว่าปีก่อน (ประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๑) คำว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” ไม่ได้นำมาใช้กัน เรายังไม่มีคำนี้ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระแสโลกาภิวัตน์แล้ว ผมจะลองแจกพระราชดำรัสสองครั้งนี้ให้ทราบว่า

“วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดยทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงต้องระมัดระวังประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์”

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ : ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๑)

สาระสำคัญของพระราชดำรัสดังกล่าว คือ

๑. “วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดยทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด...”
พูดถึงความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองไทยและประชาชนคนไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา เรื่อยมา
๒. “เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ของโลก...”
พูดถึงความเปลี่ยนแปลงในโลกด้านต่าง ๆ เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ของโลก ซึ่งตรงนี้จะนำไปสู่กระบวนการโลกาภิวัตน์ในไม่กี่ปีภายหลังจากที่ท่านมีรับสั่งตรงนี้ ท่านทรงมองไปข้างหน้าแล้ว ในโลกปัจจุบันมีความวิปริตผันแปรด้านเศรษฐกิจ วันนี้เราก็ประสบวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์เมื่อ ๑๐ กว่าปีที่แล้วก็ประสบวิกฤตต้มยำกุ้งเกี่ยวกับการเงิน ตรงนี้ท่านบอกว่าโลกจะประสบวิกฤต วิปริตผันแปรของเศรษฐกิจ ประสบหลัก ๆ ๒ เรื่อง และครั้งนี้เรายังไม่พ้นตัว ด้านสังคมก็เหมือนกัน โลกประสบวิกฤตด้านสังคม วิกฤตผันแปรด้านสังคม การเมืองชัดเจนเลย ในช่วง ๓๐ กว่าปีที่ท่านรับสั่งมาก็มีมากมาย
๓. “ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้...” เราในที่นี้ คือ ประเทศไทย และคนไทย
โลกเปลี่ยนแปลงมากมายอย่างนี้ทุกด้าน ประเทศไทยจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะปิดประเทศไม่ได้
๔. “จึงต้องระมัดระวังประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์” จริง ๆ แล้ว บรรพบุรุษของเราก็ระมัดระวังประคับประคองตัวมาแล้ว แต่ท่านรับสั่งว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมาถึงวันนี้ ประเทศไทยและคนไทยต้องระมัดระวังประคับประคองตัวให้มากขึ้น ดูจากตัวอย่างน้ำท่วมคราวนี้เป็นหลัก ถ้าเรามีการวางแผน มีการเตือนภัย มีการ

เตรียมการเหมือนบางประเทศที่เขาเก่งกว่าเราในการจัดการน้ำท่วม ความเสียหายเรื่องชีวิตทรัพย์สินจะน้อยกว่านี้ ผมกล้าพูดอย่างนั้น พวกเราไปศึกษาดูแล้วกัน มีตัวอย่างประเทศต่าง ๆ ที่เขาสามารถจัดการเรื่องเหล่านี้ได้ ท่านรับสั่งว่าต้องระมัดระวังระดับประคองตัวให้มากขึ้น ถ้าพูดเฉพาะเรื่องความเป็นอยู่ ท่านขอให้ยึดหลักประหยัด เพื่อที่จะได้อยู่รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์ ตรงนี้ที่ท่านรับสั่งอย่างนี้ หลังจากที่ท่านรับสั่งแล้ว ๒๐ ปี หลังจากนั้น เราก็เกิดวิกฤตต้มยำกุ้งและเกิดวิกฤตการเงิน ๒๕๔๑ บริษัทต่าง ๆ ในประเทศไทยก็ปิดตัวลง มีคนฆ่าตัวตายมาก ทั้งเจ้าของบริษัทและคนงาน เพราะไม่ได้เตรียมตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง หลังจากนั้น ๑ ปี คือ ปี ๒๕๔๒ ท่านจึงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๒ หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งไปสัก ๑๐ ปี โลกนี้เกิดเหตุการณ์ขึ้นมาคือ สงครามเย็นสิ้นสุดลง ในช่วงที่ท่านรับสั่งยังอยู่ในระหว่างสงครามเย็น สงครามร้อน (hot war) หมายถึงสงครามที่เอาปืนมายิงกัน แล้วเกิดระเบิด เกิดความร้อน เริ่มตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑-๒ (ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๔๕) หลังจากสงครามโลกยุติลง มีผู้แพ้ชนะ ปรากฏว่าโลกใบนี้ แบ่งเป็น ๒ ค่าย คือ ค่ายคอมมิวนิสต์กับค่ายประชาธิปไตย แบ่งตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๙๐ ช่วงนี้เขาเรียกสงครามเย็น (cold war) ประเทศไทยอยู่ค่ายประชาธิปไตย ประเทศลาว กัมพูชา เวียดนาม จีน รัสเซีย อยู่ค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้ง ๒ ค่ายห้ามไปมาหาสู่กัน หลังจากสงครามเย็น (after the cold war) (ค.ศ. ๑๙๙๐-๒๐๑๑) สิ้นสุดลงถึงวันนี้เป็นเวลา ๒๑ ปี ที่หลายคนเติบโตมา เป็นช่วงที่โลกทั้งใบ สามารถไปมาหาสู่กันได้หมดไม่เฉพาะแต่คน รวมถึงเชื้อโรคต่าง ๆ ด้วย เช่น โรคระบาด ไข้หวัดนก ไข้ซาร์ ความเจริญ ความเสื่อม สงครามเกิดขึ้นที่ไหนกระเทือนไปที่อื่นหมดทั้งโลก เราสามารถจะทวีเตอร์ไปที่ไหนก็ได้ ติดต่อ social network กับผู้ใดก็ได้ในโลกนี้ กระบวนการอันนี้เรียกว่า กระบวนการเปิดโลกใบเดียวกัน หรือ globalization มาจากคำว่า globe แปลว่า ลูกโลก globalize แปลว่า ไปทั่วโลก globalization คือ โลกาภิวัตน์ มีปรัชญาฝรั่งกล่าวไว้ (“Asean Heart Journal” Jan-jan 2005, P. 57) ดังนี้

๑. Peter Drucker : the “Age of Discontinuity” (it will not be the same as before)

ปีเตอร์ ดรักเกอร์ กล่าวว่า หลังสงครามเย็นแล้ว คือยุคโลกาภิวัตน์นี้เป็นยุคของความไม่เหมือนเดิม ความไม่สืบเนื่อง วันนี้นับบริษัทนี้รุ่งเรื่อง ปีหน้าอาจจะปิดกิจการก็ได้ วันนี้นักยักจน อีก ๑๐ ปีข้างหน้าอาจจะเป็นมหาเศรษฐี บริษัทที่รุ่งเรื่องทำกำไร ก็ไม่จำเป็นต้องรุ่งเรื่องทำกำไรตลอดไป มันมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากมากกระทบกับฐานะบริษัท หรือประเทศนั้น ๆ ตอนนีประเทศกรีซซึ่งเคยเป็นแหล่งอารยธรรมของตะวันตกเคยเป็นอาณานิคมใหญ่มากของโลกในสมัยโบราณ ๒,๐๐๐ กว่าปีก่อน วันนีประเทศกรีซแทบจะเอาตัวไม่รอด มีหนี้สินมากมาย อีกประเทศหนึ่ง คือ ประเทศอิตาลีเคยเป็นอาณาจักรโรมันใหญ่ที่สุดในโลก แต่ประเทศอิตาลียากจนมาก ธนาคารจะถูกล้มกิจการ ต้องไปกู้เงินจากประเทศจีน โปรตุเกสเคยเดินทางคุมเส้นทางค้าขายทั่วโลก มีปัญหาหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น NPL อีกประเทศหนึ่ง คือ ประเทศสเปน เป็นประเทศค่อนข้างใหญ่สามารถคุมอเมริกาใต้ เดียวนี้ยังใช้ภาษาสเปนอยู่ รวมทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษที่เคยเป็นมหาอำนาจ แต่ก็เสื่อมได้ด้วยเศรษฐกิจที่ตกต่ำด้วย ไม่จำเป็นต้องเป็นมหาอำนาจทุกศตวรรษ

๒. Joseph Schumpeter : the world will feel the forces of creative destruction

โจเซฟ ชุมปีเตอร์ กล่าวว่า โลกทั้งใบให้ระวัง ท่านจะพบกับพลังของการทำลายล้าง เป็นการทำลายล้างแบบใหม่ ๆ เช่น ระเบิดพลีชีพ

๓. Rowan Gibson : the journey ahead is going to be like an off-road experience

bumpy, uncertain and full of surprises

โรวัน กิบสัน กล่าวว่า ชีวิตข้างหน้าเปรียบเหมือนการขับรถออฟโรด (นอกทาง) ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและเต็มไปด้วยความแปลกใจ

ซึ่งคือปัจจุบัน หากมองย้อนไปในอดีต และจากอดีตมาถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเกิดผลกระทบ ดังนั้น จึงต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

หลักการในการบริหารการเปลี่ยนแปลง

การจัดการเปลี่ยนแปลง (change management)

๑. ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จากอดีตไปปัจจุบัน จากปัจจุบันไปอนาคต
อย่าหลงเชื่อว่าชีวิตของตนเองจะไม่เปลี่ยนแปลง

การจัดการ

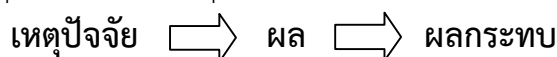
๑.๑ ไม่ประมาทในทุกสภาวะ สิ่งนี้พระพุทธเจ้าสอนไว้ ไม่ว่าจะสภาวะบวกหรือลบ เราต้องไม่ประมาท

๑.๒ เรียนรู้อยู่เสมอ การทำงานที่ราชบัณฑิตยสถาน ทุกคนต้องรู้ข้อมูลปัจจุบัน รู้ทิศทางในแผนยุทธศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถาน สิ่งนี้คือองค์กรของการเรียนรู้ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงกระทบมา ทุกคนรับรู้อยู่แล้ว จะทำให้มีต้นทุนความพร้อมในการต่อสู้ และปรับตัวได้

ผมฝากไว้สำหรับผู้ที่มีหน้าที่บริหารงาน หากองค์กรที่จะเข้มแข็ง สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้มาก คือองค์กรที่มีความรู้เป็นฐาน องค์กรที่มีความรู้เป็นฐานจะต้องสร้างตนเองให้เป็นองค์กรที่มีการเรียนรู้ตลอดเวลา การที่จะมีการเรียนรู้ตลอดเวลาต้องมีฐานประวัติศาสตร์และฐานปัจจุบันศาสตร์ คือ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลของงานที่เราทำอยู่ที่นี่ รวมทั้งแผนงานในอนาคตที่หน่วยงานนี้จะดำเนินไปด้วย ยิ่งให้ทุกคนได้วิเคราะห์หิววิจารณ์แล้วจัดยุทธศาสตร์ร่วมกันได้มาก องค์กรก็จะเข้มแข็งและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้มากเท่านั้น

๑.๓ สรุปรบทเรียนตลอดเวลา หน่วยงานรับผิดชอบสิ่งใดบ้าง จำนวนชิ้นงาน ผลสำเร็จของงาน ต้องรู้จักสรุปรบทเรียน ๑ ปีที่ผ่านมาและตลอดเวลา

๒. ผลทุกอย่างเกิดจากเหตุปัจจัย

การจัดการ

๒.๑ แบ่งประเภทเหตุปัจจัย

- เหตุปัจจัยภายนอก v.s. เหตุปัจจัยภายใน

ตัวอย่าง ถ้าเป็นปัญหาของครอบครัว ต้องดูว่าที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวเป็นเหตุภายในครอบครัวหรือภายนอกครอบครัวมากระทบครอบครัวของตนเอง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นที่ราชบัณฑิตยสถาน เราต้องรู้ว่ามีเหตุปัจจัยภายนอกหรือภายในราชบัณฑิตยสถาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

- เหตุปัจจัยที่จัดการได้ v.s. เหตุปัจจัยที่จัดการไม่ได้

หลังจากแบ่งแยกเหตุปัจจัยภายนอกหรือภายในแล้ว ต้องแยกประเภทด้วยว่าเป็นเหตุปัจจัยที่จัดการได้หรือจัดการไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ในช่วงปีนี้ครอบครัวเรา ใช้จ่ายเงินออมที่เก็บไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วจำนวนเงิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท หมดไป แล้วยังเป็นหนี้เพิ่มอีก ๓๐๐,๐๐๐ บาท ต้องหาปัจจัยให้ได้ว่า ทำไมเป็นหนี้ ๓๐๐,๐๐๐ บาท เงินออมที่มีไว้ ๑๕๐,๐๐๐ บาท เกิดจากเหตุใด และเราจะปรับเปลี่ยนได้อย่างไร

๒.๒ พยายามเปลี่ยนเหตุปัจจัยที่จัดการไม่ได้ให้เป็นเหตุปัจจัยที่จัดการได้ เพื่อควบคุมผลและผลกระทบ ตัวอย่างเช่น เมื่อมองถึงรายจ่ายของครอบครัวเราต่อเดือน พ่อบ้านดิมสุรา คิดเป็นค่าใช้จ่าย ๒,๐๐๐ บาท หากปรับเปลี่ยนได้ จะทำให้ประหยัดไปได้อีก ๒,๐๐๐ บาท

๓. ความเปลี่ยนแปลงเป็นวงจรมี-ขาขึ้น-ขาลง

การจัดการ

๓.๑ สร้างระบบข้อมูลข่าวสารและระบบติดตามตัวชี้วัดความเปลี่ยนแปลง

๓.๒ กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับขาขึ้นและขาลง

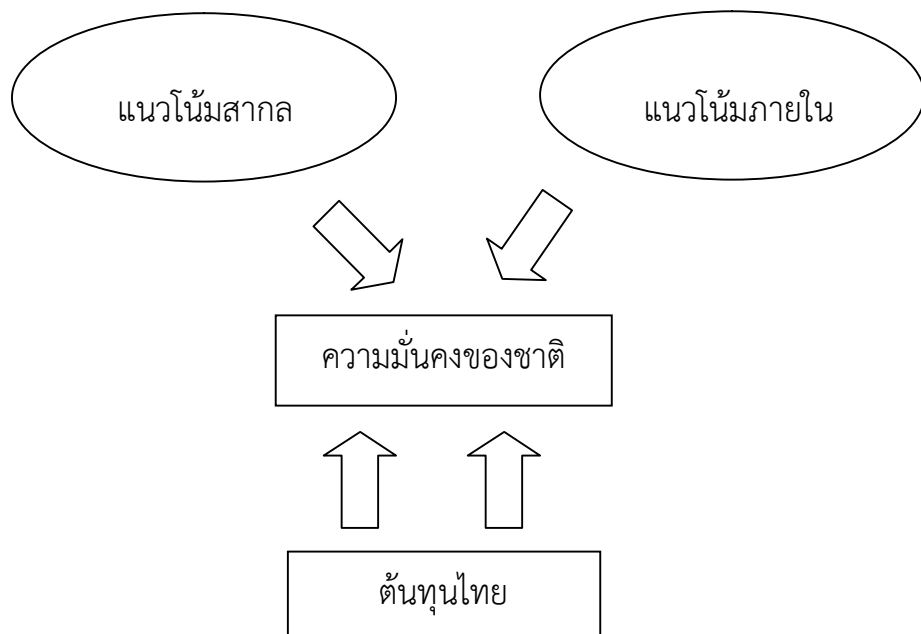
๔. ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงอาจเกิด

- กว้าง-ไปไกล
- รวดเร็ว-รุนแรง

การจัดการ

๔.๑ ติดตามแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับสากล ระดับภูมิภาคเพื่อนบ้าน และระดับในประเทศ

๔.๒ กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับผลกระทบจากแนวโน้มเหล่านี้ก่อนที่จะเกิดวิกฤต

แนวโน้มสากล ๙ ประการ

๑. ระเบียบโลกใหม่ (การเมือง-ความมั่นคง-เศรษฐกิจ)

- สามเก่า (สหภาพยุโรป-สหรัฐอเมริกา-ญี่ปุ่น)
- ทำใหม่ (BRICS-บราซิล-รัสเซีย-อินเดีย-จีน-แอฟริกาใต้)
- เอเชียตะวันออก (จีน-ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้)
- อาเซียน × ๑๐

๒. การครอบงำทางวัฒนธรรมและภาษา

- วัฒนธรรมไทย v.s. วัฒนธรรมอื่นที่ผ่านสื่อสากลและสื่อไทย
- ความเป็นไทย
- ภาษาไทย

๓. การติดต่อสื่อสารในยุคใหม่

๓.๑ การคมนาคม (ขนคน) ผู้วางแผนระยะยาว ต้องมองว่าจะทำการขนส่งมวลชนอย่างไรให้ดีที่สุด

ที่สุด

๓.๒ การขนส่ง (ขนส่งสินค้า) ประเทศไทยมีผลผลิตเกษตร ผลไม้สด ผลไม้แห้งยอดเยี่ยมอันดับหนึ่งของโลก ควรทำวิจัยส่งไปขายตลาดเพื่อช่วยชาวสวน ไม่ปล่อยให้ตกเน่า ตัวอย่าง เช่น ผมไปจังหวัดปราจีนบุรี ไปพบอดีตผู้ว่าจังหวัดปราจีนบุรี มาตามเฟืองที่ประเทศเวียดนามฉลาดมาก นำชาวเขมนั่งรถบรรทุกมาที่สวนจันทร์บุรี เขาขอให้ชาวสวนมีลำไยให้เก็บทุกเดือน และเขาจะมาซื้อถึงที่ เมื่อมาซื้อ เขาจะนำคนงานชาวเขมรมาเก็บลำไย ใส่แข่งซึ่งเสร็จ จ่ายเงินสดกิโลกรัมละ ๔๐ บาท ใส่รถขับผ่านประเทศกัมพูชาเข้าประเทศเวียดนามอบก้ามะถันขายในประเทศเวียดนามเหนือและใต้ แล้วไปขายที่เมืองกวางเจา ผู้ว่าจังหวัดจันทร์บุรีตามไปดูที่ตลาดกวางเจา ลำไยจากจังหวัดจันทร์บุรี มาตามเฟืองซื้อสัก ๔๐ บาท ตลาดกวางเจาขายกิโลกรัมละ ๒๒๐ บาท มาตามเฟืองมาซื้อมังคุดที่จังหวัดจันทร์บุรี ระยะเวลา กิโลกรัมละ ๑๕ บาท ไปขายที่ประเทศเวียดนามเหนือ/ใต้ เพราะไม่เพียงพอส่งประเทศจีน กิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท จากกิโลกรัมละ ๑๕ บาท เป็น กิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท เพราะฉะนั้นการส่งสินค้าไปสู่ผู้บริโภคยังไม่เป็นนโยบายของรัฐ จึงทำให้ชาวสวนเกษตรกรขาดแคลนรายได้

๓.๓ การโทรคมนาคม (ขนข่าว-ความรู้) หากจัดการดี ด้านโทรคมนาคม รวมทั้งโทรทัศน์ จะเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ ส่งเสริมคุณธรรมมหาศาล

๓.๔ การสื่อสารมวลชน (ในประเทศ-ต่างประเทศ) มีบทบาทมากในยุคปัจจุบัน สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคิดและการจัดทัศนคติของประชาชนทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และคนชราในทุกประเทศ และเป็นหน้าที่ของแต่ละประเทศและประชาชนที่จะจัดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของสื่อมวลชนเผยแพร่

๔. ความรู้ใหม่ → เทคโนโลยีใหม่ → นวัตกรรมใหม่ → สินค้าใหม่

- การลงทุนด้านความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- การให้การอบรม-การศึกษาแก่เด็ก-ผู้ใหญ่-ผู้สูงอายุ
- ระบบการจัดการความรู้ในทุกระบบและทุกระดับ

๕. โรคภัยไข้เจ็บยุคใหม่

- โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หัวใจ อัมพาต
- โรคจากไวรัสใหม่ ๆ เช่น โรคนิวส์ ใช้หวัดนก
- โรคจากภาวะโลกร้อน

- ภัยพิบัติ (ธรรมชาติ+ฝีมือมนุษย์)
- มลภาวะ (ดิน-น้ำ-อากาศ-อาหาร)
- ความสำส่อนทางเพศ

๖. สงครามและการก่อการร้าย

สงคราม

- สงครามกลางเมือง สหประชาชาติให้คำนิยามว่าเป็นสงครามที่คนในประเทศเดียวกันเช่นฆ่ากันแล้วทำให้คนตายมากกว่าพันคนต่อปี แล้วถ้ามีเหตุการณ์อย่างนั้นเกิดขึ้น สหประชาชาติมีสิทธิเข้ามาแทรกแซงได้
- สงครามภูมิภาค เกิดระหว่างประเทศต่อประเทศ
- สงครามโลก ไม่มีผู้ได้รับประกันว่าสงครามโลกครั้งที่ ๓ จะไม่เกิดขึ้น โดยเฉพาะภาวะที่โลกเครียดขึ้น หากมีวิกฤตหลาย ๆ ด้าน

การก่อการร้าย

- การก่อการร้ายในประเทศ
- การก่อการร้ายสากล

๗. ประชากรโลก-ระเบิดเวลาสากล

- ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๐๐-๒๐๐๐ ประชากรโลกเพิ่มขึ้น ๖ เท่าตัว
- จำนวนที่สมดุลกับทรัพยากรโลก คือ ๔,๐๐๐ ล้านคน
- ค.ศ. ๒๐๑๑ มี ๗,๐๐๐ ล้านคน
- ค.ศ. ๒๐๕๐ ประมาณ ๙,๓๐๐ คน
จะหาอาหารที่ไหนมาเลี้ยงดู?

๘. พลังงานฟอสซิลจะหมดโลก

- พลังงานฟอสซิล (ถ่านหิน-น้ำมัน-ก๊าซธรรมชาติ) ใช้เวลาหลายร้อยล้านปีได้ผิวโลกเพื่อสังเคราะห์มนุษย์ใช้เวลาไม่กี่ปีก็จะใช้หมด (ภายในศตวรรษนี้)
- พลังงานทดแทน
 - ก. พลังงานกายภาพ (แสงอาทิตย์-ลม-น้ำ-ใต้พิภพ-นิวเคลียร์)
 - ข. พลังงานชีวภาพ
 - แก๊ซฮอล
 - ไบโอดีเซล

๙. การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศโลก

- พื้นที่หลายแห่งแห้งแล้ง-ขาดน้ำ
- พื้นที่หลายแห่งเกิดมรสุมและฝนชุก

ผลกระทบ \longrightarrow เกษตร/เศรษฐกิจ/สุขภาพ/สังคม/การเมือง ฯลฯ

๑๐. วิกฤตอาหารโลก

- เหตุปัจจัย ——— (๑) พลเมืองล้นโลก
 (๒) พื้นที่หลายแห่งแห้งแล้ง/ขาดน้ำ
 (๓) ใช้พื้นที่ปลูกพืชพลังงานทดแทน

ความมั่นคงทางอาหาร

- อาหารคน
 - อาหารสัตว์
- } ราคาแพง/ไม่พอ

แนวโน้มภายใน ๕ ประการ

๑. โครงสร้างประชากรไทยเปลี่ยนไป

- สัดส่วนของเด็กและเยาวชนลดลงอย่างมาก
- คนวัยทำงาน (๑๕-๖๐ ปี) ค่อนข้างคงที่แล้วลดลง
- คนสูงอายุ (≥๖๐ ปี) เพิ่มมากขึ้น

๒. ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท

ความแตกต่างด้าน

๒.๑ การศึกษาและการเรียนรู้

๒.๒ วิถีชีวิตและการทำมาหากิน

๒.๓ โอกาสชีวิต

ก. เสริมจุดเด่น

ข. ลบจุดด้อย

๓. ระบอบประชาธิปไตยที่ต้องออกแบบใหม่

การออกแบบระบอบประชาธิปไตยที่ต้องยึด

ก. เป้าหมาย : **ภราดรภาพ**

ข. หลักการ :

* **เสรีภาพ** : ในการพัฒนาศักยภาพของปัจเจกบุคคล-ครอบครัว-องค์กร-ชุมชน ให้ไปถึงสูงสุด รวมถึงเด็กที่มีความพิการด้วย

* **เสมอภาค** : เสมอกันในความรับผิดชอบต่อกฎหมาย-หลักเกณฑ์สังคม-ศีลธรรม

๔. ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ ให้นำว่ามีบีโอไอทำสำเร็จดีมาก จนขณะนี้จีดีพี ๖๐ กว่า เปอร์เซนต์ ขึ้นอยู่กับ export มี manufacturing และ act culture product แต่สัดส่วนของ act culture product น้อย เราควรมาเร่ง บีโอไอด้านการเกษตร ดังนี้

ก. การเกษตรนำ

๑) ดิน

๒) น้ำ

๓) พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและการแปรรูป เช่น ข้าว
 ๔) การนำผลิตภัณฑ์สู่ผู้บริโภค (โลจิสติกส์)
 ๕) การรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ความรู้เกษตรกรมีมากขึ้น เป็นการเพิ่มความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีให้ชุมชน

ข. เพิ่มสัดส่วนเศรษฐกิจภายในประเทศ

ค. ลงทุนเพื่อผลิตเทคโนโลยีและนวัตกรรม

๕. แก้ววิกฤตสังคมด่วน

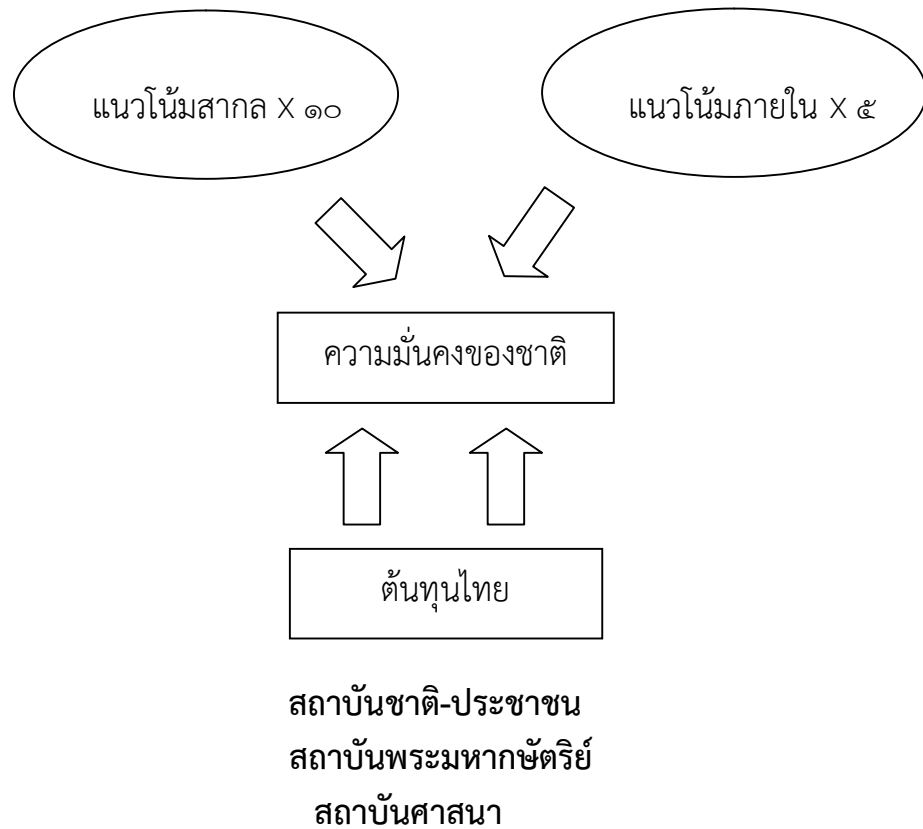
ธนนิยม	⇒	ธรรมเนียม
วัตถุนิยม	⇒	จิตนิยม
บริโภคนิยม	⇒	สันโดษ/พอเพียง
เทศนิยม	⇒	ไทยนิยม
อัตตนิยม	⇒	จิตสาธารณะ

ผมไปประชุมประชาสังคมที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อต้นปี ๒๐๑๑ มีผู้หญิงคนหนึ่งยกมือบอกว่ามาจากแม่สะเรียง อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รู้จักผมดี “ตอนหนูเป็นเด็กเวลาออกจากบ้าน พบผู้เฒ่าเป็นโมเดลของชุมชน เด็ก ๆ จะยกมือไหว้คนแก่ เรียกลุง ป้า เดียวนี้ไม่มีใครไหว้คนแก่แล้วที่แม่สะเรียง มีแต่คนรวยกับคนมีอำนาจ เน้นธนนิยมมิใช่ธรรมเนียม เราเอาความดีไว้ข้างหลัง เอาความรวยไว้ข้างหน้า ไม่ได้เน้นฝึกจิต ไปเน้นวัตถุนิยม ไม่เน้นความพอเพียง มีงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเอแบคชิ้นหนึ่งเมื่อ ๒-๓ ปีมาแล้ว ถ้ามว่า เด็กนักเรียนเมื่อพ้นจากชั่วโมงเรียนแล้วไปทำอะไรบ้าง ปรากฏว่ามีวิถีชีวิต ๓ แบบ คือ

๑. เด็กกรุงเทพฯ ใช้เวลามากที่สุดในการเดินทางสรรพสินค้ากับเล่นเกมคอมพิวเตอร์และทวิตเตอร์ถึงเพื่อน ไม่ค่อยดูโทรทัศน์ ไม่พูดคุยกับบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ไม่อ่านหนังสือพิมพ์

๒. เด็กเทศบาลทั่วประเทศ ส่วนมากจะดูโทรทัศน์ เดินทางสรรพสินค้าบ้าง หากบ้านมีฐานะรวยก็จะเล่นเกมคอมพิวเตอร์

๓. เด็กนอกเขตเทศบาล ส่วนมากฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์บ้าง อ่านหนังสือพิมพ์น้อย เพราะฉะนั้นบริโภคนิยมเป็นไปตามสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่อมวลชน

สถาบันชาติ

๑. ความเป็นชาติไทย

- ผลประโยชน์ของชาติ
- ความอยู่รอดของชาติ

๒. ความภูมิใจในความเป็นคนไทย การที่คนเราจะรักองค์กรหรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบายของ CEO เป็นหลักสังขรณ์ของการบริหารองค์กร เพราะว่า CEO สามารถให้นโยบายกับผู้ปฏิบัติจนกระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรได้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ organization culture วัฒนธรรมองค์กรเกิดจาก top policy เหมือนกับคนไทยไม่ภูมิใจหรือภูมิใจประเทศเกิดจาก national policy แล้วเราเล็งบุตรอย่างไรทำให้ไม่ภูมิใจว่าเป็นคนตระกูลนี้ บิดามารดาต้องมีข้อบกพร่องอย่างมากที่ทำให้ไม่ภูมิใจ ควรจะโทษบิดามารดามากกว่า

- ความเข้าใจในความเป็นไทย
- ความผูกพันต่อแผ่นดิน
- ความเสียสละเพื่อชาติ

สถาบันประชาชน

๑. สถาบันครอบครัว

- ความมั่นคงของครอบครัวไทย
- คุณธรรมประจำตระกูล

๒. สถาบันชุมชน

- องค์ประกอบของความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

- พลังชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนในด้านต่าง ๆ

สถาบันพระมหากษัตริย์

- เสาหลักในความเป็นปึกแผ่นและความอยู่รอดของชาติในช่วง ๗๐๐-๘๐๐ ปี ที่ผ่านมา
- เป็นที่พึ่งทั้งในยามสงบและยามวิกฤต
- ผูกพัน-เชื่อมโยงกับสถาบันชาติ-ประชาชน และสถาบันศาสนาอย่างแน่นแฟ้น
- เป็นเสาหลักในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับนานาชาติ

สถาบันพระศาสนา

๕ ศาสนาในไทย :

๑. ศาสนาพุทธ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาอารยธรรมของชาติมานับพันปี
๒. ศาสนาอิสลาม
๓. ศาสนาคริสต์
๔. ศาสนาสิกข์
๕. ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

สังคมไทยเป็นสังคมพหุศาสนา

๑. ความแตกต่างระหว่างศาสนา
 - ๑.๑ อุดมคติสูงสุด (มี-ไม่มีพระเจ้า, มีพระเจ้าองค์เดียว-มีหลายองค์)
 - ๑.๒ พิธีกรรมของแต่ละศาสนา
๒. ความเหมือน“หลักคำสอนหรือศาสนธรรม ๓ ประการ”
 - ก. ความสัตย์ความจริง
 - ข. ความเคารพในความเป็นมนุษย์
 - ค. ความรักความเมตตา

เรื่องที่ ๒ คุณธรรม

মন : জিত

অুখযয : সূং

মনুষ্য : উঁমীজিতসূং

জিত (ใจ) กำหนดคำพูดและการกระทำ

มนุษย์สามารถเข้าถึงสิ่งสูงสุด ๓ ประการ คือ

๑. ความดี
๒. ความจริง
๓. ความงาม

ในความจริงที่มีความดีและความงาม

ในความดีที่มีความจริงและความงาม

ในความงามที่มีความจริงและความดี

คุณธรรม คือ ธรรมะหรือสิ่งกำกับจิตใจให้ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมที่กำหนดได้ว่าเป็น ความดี
ความจริง และความงาม

คนมีคุณธรรม คือ คนที่มีเครื่องกำกับจิตใจให้การกระทำและคำพูดปรากฏออกมาเป็นความดี-ความจริง และความงาม

คนไร้คุณธรรม คือ คนที่มีเครื่องกำกับจิตใจให้การกระทำและคำพูดปรากฏออกมาเป็นความเลว-ความเท็จ และอัปมงคล

ชุดเครื่องซึ่งคุณธรรม

ชุดที่ ๑ : ศาสนธรรม (ศีลธรรม)

ศาสนาธรรมสากล ๓ ประการ

๑. ความสัตย์ความจริง

๒. คุณค่าของความเป็นคน

๓. ความรักความเมตตา

ชุดที่ ๒ : จริยธรรม คือ เครื่องกำหนด ความประพฤติที่ฆราวาสกำหนดขึ้นเพื่อให้สมาชิกอยู่เป็นปกติสุขและมีศักดิ์ศรี

(๑) จริยธรรมทั่วไป

(๒) จริยธรรมเฉพาะวิชาชีพ (จรรยาบรรณ)

ชุดที่ ๓ : นิติธรรม (กฎหมาย, ข้อบังคับ)

เป็นเครื่องมือในการบริหารบ้านเมืองให้มีความเที่ยงธรรมและมีสันติสุข ปราศจากการเอาวัด

เอาเปรียบ

ชุดที่ ๔ : ธรรมภิบาล

เป็นเครื่องมือกำหนดความสัมพันธ์ในระดับชั้นต่าง ๆ ในองค์กรหรือหน่วยงานทุกประเภท เพื่อให้เกิดความมั่นคงและต่อเนื่อง

โครงสร้างธรรมภิบาล มี ๔ ระดับ

- ระดับที่ ๑ : เจ้าขององค์กร
(จัดตั้งเพื่อวัตถุประสงค์ใด)
- ระดับที่ ๒ : คณะกรรมการนโยบาย
(แปลงวัตถุประสงค์เป็นนโยบายองค์กร)
- ระดับที่ ๓ : ผู้บริหาร
(แปลงนโยบายองค์กรเป็นนโยบายบริหาร)
- ระดับที่ ๔ : ผู้ปฏิบัติ
(แปลงนโยบายบริหารเป็นแผนปฏิบัติ)

ตัวอย่าง ราชบัณฑิตยสถาน เจ้าขององค์กร คือ รัฐบาลไทย หน่วยงานรัฐไม่มีระดับ ๒-๓ โดยนำมารวมกันให้ผู้บริหารรับผิดชอบนโยบายบริหารของนโยบายองค์กร เช่น กรม อธิบดีเป็นผู้ดูแลทั้ง ๒ ระดับ ถ้าเป็นเอกชนต้องแยกตรงนี้ หรือมหาวิทยาลัยมีคณะกรรมการนโยบายคือ กรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือองค์กรอิสระของรัฐก็แยกเป็น ๔ ระดับ กรณีราชบัณฑิตยสถานเข้าใจว่ายังไม่มีกรรมการนโยบายที่ชัดเจน ราชบัณฑิตยสถาน มีสภาราชบัณฑิต แต่ไม่มีกรรมการบริหารนโยบาย ก็ต้องแยกออกไป

ทั้ง ๔ ระดับ ต้องมี

๑. ความรับผิดชอบ (responsibility) = พันธสัญญาที่จะปฏิบัติงาน

๒. ความรับผิดชอบ (accountability) = พันธสัญญาที่จะรับผิดชอบต่อผลเสียหายและรับผิดชอบต่อผลดีอันเนื่องมาจากปฏิบัติงานนั้น

ชุดที่ ๕ : กฎเกณฑ์สังคม (ขนบธรรมเนียมประเพณี มารยาท ฯลฯ) เป็นข้อกำหนด เชิงปฏิบัติสำหรับสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เพื่อความสมดุล เพื่อความเป็นหมู่คณะ และเพื่อความอยู่รอด

ชุดที่ ๖ : คุณธรรมประจำตระกูล/ครอบครัวเป็นหลักคุณธรรมที่แต่ละครอบครัวเห็นคุณค่าและยึดถือปฏิบัติรวมทั้งสั่งสอนอบรมถ่ายทอดแก่ลูกหลานสืบ ๆ มา

- คติธรรมประจำตระกูล “สิริวัฒนภักดี” คือ

“ถ้าอดทน	จะสำเร็จ
ถ้าเสียสละ	จะพ้นภัย
ถ้าเจียม	จะเป็นอรหันต์
ถ้าร่าเริง	จะอายุยืน”

ชุดที่ ๗ : ชุดคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยในวโรกาสต่าง ๆ เช่น ในวโรกาสวันเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปี เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้พระราชทานคุณธรรม ๔ ประการ เพื่อให้คนไทยรักและสามัคคีกัน ได้แก่

- (๑) เมตตาธรรม
- (๒) สามัคคีธรรม
- (๓) สุจริตธรรม
- (๔) เทียงธรรม

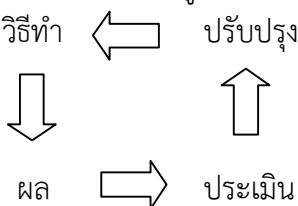
เรื่องที่ ๓ หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อ้างอิง (๑) หนังสือ “๖๐ ปี ครองราชย์ ประโยชน์สุข ประชาชาษฎ์” สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๔๙

(๒) หนังสือ “ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท” จัดพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสสมโภชฉลองพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ โดยมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) สำนักงานประมาณ และกรุงเทพมหานคร

หลักการทรงงาน

๑. หลักคิด : จะทำอะไร? เพื่อประโยชน์อะไร? เพื่อใคร?
๒. หลักวิชา : จะทำอย่างไรจึงจะถูกต้อง ประหยัด และได้ผล?
๓. หลักปฏิบัติ : วิธีทำ

๑. หลักคิด

๑.๑ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันทุกด้าน ซึ่งจะสามารถทำให้อยู่ได้อย่างสมดุลในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง

ปรัชญานี้ได้มีการประยุกต์ใช้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน และทุกภาคส่วนมาแล้วอย่างได้ผล

๑.๒ ภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึง

(๑) ภูมิประเทศของบริเวณนั้น (ดิน น้ำ ป่า เขา ฯลฯ)

(๒) สังคมวิทยาของคนที่นี่ (นิสัยใจคอของผู้คน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น)

๑.๓ องคร่วม

- ทรงมีวิธีคิดอย่างองคร่วม
- ทรงมองอย่างครบวงจร
- ทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

กรณีอยู่นอกวงจร แต่เชื่อมโยงเรื่องนี้ เรากำลังพิจารณาถึงเรื่องน้ำท่วม เราไม่ได้ดูเฉพาะเรื่องน้ำ ต้องดูว่าการเกษตรเป็นอย่างไร อาชีพหลังน้ำลดเป็นอย่างไร จะต้องเชื่อมโยงกันไป มีผู้ใดมาเกี่ยวข้องด้วย เพราะเราไม่สามารถทำงานเด็ดเดี่ยวได้ ในองค์กรของเราก็เช่นเดียวกัน การมองอย่างครบวงจร ผู้บริหารควรบริหารจัดการแพ้มด้วยว่าทำอะไรเป็นการลดขั้นตอน แบบฟอร์มต่าง ๆ ปรับปรุงให้กระชับขึ้นเพื่อความ สะดวกรวดเร็ว

๑.๔ ยึดประโยชน์ส่วนรวม

“...ใครต่อใครก็มาบอกว่า ขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้ ๆ อยู่เรื่อยแล้ว ส่วนตัวจะได้อะไร

ขอให้คิดว่า คนที่ให้เพื่อส่วนรมนั้น มิได้ให้แต่ส่วนรวมอย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่มีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้...” (มช. ๒๕๑๔)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญเสมอ

๑.๕ การมีส่วนร่วม

ทรงเป็นนักประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็น

“...ต้องหัดทำให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งการวิพากษ์วิจารณ์ จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อัน หลากหลาย มาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

๑.๖ เข้าใจความต้องการของประชาชน

ถ้าประชาชนไม่ต้องการอย่าไปยึดเยียดอะไรให้ ดังเช่น การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ให้แก่ ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพระราชดำริแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ ๆ ว่า

“...การเข้าใจถึงสถานการณ์ของผู้ที่เราจะช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การช่วยเหลือให้เขา ได้รับสิ่งที่เขาควรจะได้รับตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม จะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ผลที่สุด อีกประการหนึ่ง ในการช่วยเหลือนั้น ควรยึดหลักสำคัญว่า เราจะช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ต่อไป...”

๑.๗ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดที่แตกต่าง

ในทุกครั้งที่เสด็จฯ ไปในพื้นที่ต่าง ๆ ทรงทำประชาพิจารณ์ (public hearing) ทุกครั้ง โดย วิธีการของพระองค์นั้นเป็นวิธีที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมา โดยจะทรงอธิบายถึงวัตถุประสงค์และผลที่จะได้รับ จากโครงการพัฒนากับพสกนิกรที่มาเฝ้าฯ ล้อมรอบอยู่ หลังจากนั้นจะทรงถามถึงความต้องการของประชาชน ความสมัครใจ และให้ตกลงกันเองในกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์ และกลุ่มที่จะต้องเสียสละในขณะนั้นเลย พร้อมทั้งทรงวางแผนเพื่อตรวจสอบถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงของสภาพภูมิประเทศ และหลังจากนั้นก็ทรงเรียก ผู้นำท้องถิ่นและฝ่ายปกครองให้มารับทราบและดำเนินการในขั้นต้น ก่อนที่จะพระราชทานให้หน่วยงานปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการในเชิงบริหารและวิชาการต่อไปจนเสร็จสิ้นโครงการ

“...มีคนบอกว่าโครงการพระราชดำริแต่ละต้องไม่ได้ ชื่อนี้เป็นความคิดที่ผิดหรือเป็นความคิดที่ไม่ ถูกต้องนัก เพราะหากโครงการพระราชดำริแต่ละต้องไม่ได้ เมืองไทยไม่เจริญ...”

๑.๘ การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินี้เป็นเบื้องต้นต้องการแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้า เพื่อให้เขาแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้

แล้วขั้นต่อไปก็คือ การพัฒนาให้เขาสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ “พึ่งตนเอง” ได้ในที่สุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนให้ชาวไทยสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งตนเองทั้งทางด้านจิตใจที่ต้องเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม ด้านสังคมก็ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ ด้านเศรษฐกิจก็ต้องมุ่งลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับพื้นฐาน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ยืนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) หมายความว่าสองขาของเราเนี่ย ยืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมขาของคนอื่นมาใช้สำหรับยืน...”

๑.๙ พออยู่พอกิน

สำหรับประชาชนที่ตกอยู่ในวงจรแห่งความทุกข์เข็ญนั้น ได้พระราชทานความช่วยเหลือให้เขาสามารถอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยายให้มีชีวิตสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

“...ถ้าโครงการดีไม่ซ้ำประชาชนจะได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ต่อไป...”

๑.๑๐ ปลุกป่าในใจคน

“...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลุกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลุกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

การที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลุกจิตสำนึกให้คนรักธรรมชาติเสียก่อน

การจะปฏิบัติสิ่งใด ต้องเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นก่อน จึงจะเกิดฉันทะในการกระทำ

การจะทำอะไรหรือให้ลูกน้องทำอะไร หรือสอนบุตรหลานให้ทำอะไร ควรจะได้ชี้แจงถึงคุณค่าของการกระทำนั้นให้เข้าใจก่อน

๑.๑๑ รู้-รัก-สามัคคี

ก. เพื่อทำงานให้สำเร็จ

รู้ : ก่อนที่เราจะลงมือทำงานใด จะต้องรู้งานนั้นเสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา

รัก : เมื่อเรารู้ครบกระบวนการแล้ว จะต้องเห็นคุณค่าเกิดศรัทธา เกิดความรักที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติ

สามัคคี : เมื่อถึงขั้นลงมือปฏิบัติต้องคำนึงเสมอว่าเราทำคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันสามัคคีกันเป็นหมู่คณะ จึงจะเกิดพลังในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงด้วยดี

ข. เพื่อการคบหาสมาคมกัน

รู้ : รู้จักทุกคนอย่างดีพอสมควร ทั้งในหน้าที่การงาน และชีวิตครอบครัว

รัก : สร้างศรัทธาจากการมองเห็นในแง่ดี เห็นความดี เข้าใจ และใส่ใจในกันและกัน

สามัคคี : สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ สร้างความสามัคคีกันที่ในหมู่มิตร

๑.๑๒ การเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน

ต้องคิดถึงคนอื่นบ้าง อย่าคิดถึงแต่ตัวเอง เห็นแก่ตัวอย่างเดียวอยู่ไม่รอด ต้องรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่คนไทยไว้ว่า “...สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเฟื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งมั่นมุ่งมั่นเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุขน่าอยู่...”

อีกทั้งทรงรับสั่งอยู่เสมอเกี่ยวกับการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ว่าที่พระองค์ทรงทำอยู่นั้นทรงใช้หลักสังฆทาน ความหมายนี้ลึกซึ้งมาก คือ “ให้เพื่อให้” พระองค์ไม่เคยนึกว่าเมื่อให้แล้วจะต้องอย่างนั้นอย่างนี้ ในฐานะเพื่อนมนุษย์ผู้ประสบความสำเร็จทุกขุบายก็มีโครงการเข้าไปช่วยเหลือ ให้เพื่อให้จริง ๆ ไม่ได้ให้เพื่อคิดหวังอะไรตอบแทน

๑.๑๓ ความสุจริต-บริสุทธิ์ใจ

“...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...”

(๑๘ มี.ค. ๒๕๓๓)

๑.๑๔ ส่งเสริมคนดีและคนเก่ง

ควรหาสนับสนุนส่งเสริมผู้ปฏิบัติงาน เพราะคนดี คนเก่ง จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาความเจริญในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อยจึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่มีใครทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด หากอยู่แต่ที่การส่งเสริมคนดีให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...”

๒. หลักวิชา

๒.๑ ทำงานอย่างผู้รู้จริง

หน้าที่ของหัวหน้าหน่วยงานต้องพัฒนาคนในหน่วยงานของท่านให้เป็นเทวดาให้ได้ บริษัทมัตซึซิตะโซนี่ พานาโซนิค มิสเตอร์มัตซึซิตะเป็นเจ้าของ เริ่มต้นตั้งแต่หลังสงครามแล้วไปเปิดร้านซ่อมจักรยานถีบกับเพื่อน แล้วพัฒนาจนเป็นบริษัทข้ามชาติ มีคนทำงานเป็นแสน ๆ คน เข้าไปถามเขาว่าท่านมีเคล็ดลับในการบริหารบริษัทอย่างไรถึงเจริญรุ่งเรือง เขาตอบสั้น ๆ ว่า เขาเชื่อในคน ในความสามารถของคน แล้วเขามีหลักว่าจะทำให้คนที่มาทำงานบริษัทเขาเป็นคนธรรมดาทำให้เป็นเทวดา เพราะฉะนั้น on the job เขาจะมีหลักสูตร training ตลอดเวลา คนงานของเขาต้องได้รับการฝึกอบรมให้เป็นเทวดา หากต้องการให้ลูกน้องทำงานอย่างผู้รู้จริง ต้องทำให้เป็นองค์กรเปิด เป็นองค์กรในการเรียนรู้ องค์กรที่ทุกคนมีโอกาสพัฒนาความสามารถอย่างเต็มที่ ให้ศึกษางานที่จะทำให้ดี อย่าผลิผลาม ความรู้จะหยุดนิ่งไม่ได้ ต้องชวนช่วย ต้องเก็บบันทึกไว้ แล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์

“ความรู้” ต้องพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ ต้องรู้หมดและรู้อย่างแท้จริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การที่พระราชนัดดาโครงการใดโครงการหนึ่งจะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างรอบคอบและครบถ้วน ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง เพื่อที่พระองค์จะได้พระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามที่ประชาชนต้องการ ซึ่งนั่นก็คือ ไม่ว่าเราจะทำอะไรต้องรู้จริง ศึกษาให้เข้าใจ แล้วจึงลงมือปฏิบัติ

๒.๒ ไม่ติดตำรา

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ มีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลม และสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน

“ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย

๒.๓ ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาของธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาเสื่อมโทรมโดยพระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก (ต้นไม้) ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ คือ การใช้กิ่งไม้มาวางสานไว้คล้ายบังตารวจ วางบนดินเป็นเขื่อนเล็ก ๆ ถือว่าเป็นหลักธรรมชาติ เมื่อฝนตกลงมา ถ้าไม่ให้น้ำฝนมีเวลาสัมผัสกับดิน ความชุ่มจะไม่ลงไปดิน มันจะไหลผ่านลงเชิงเขาไป

๒.๔ ใช้ธรรมปราบอธรรม

ทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการและแนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่สถานะที่เป็นปกติ เช่น การใช้ฝักตบขวานบำบัดน้ำเสียโดยดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำนั้น

๓. หลักปฏิบัติ

๓.๑ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

ต้องทำความเข้าใจก่อน การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต้องเข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจคน เข้าใจหลักปฏิบัติ และที่สำคัญ

เราเข้าใจเขาและจะต้องทำอะไรให้เขาเข้าใจเราด้วย เราเข้าถึงเขาแล้ว ต้องทำอะไรให้เขาเข้าถึงเราด้วย

เมื่อเข้าใจกันและเข้าถึงกันแล้วก็สามารถที่จะนำไปสู่การพัฒนาในขั้นต่อไปได้

๓.๒ ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด

ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำตัวเอง และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก และจะต้องได้ผลด้วย เช่น กรณี “ฝายแม้ว”

๓.๓ อ่อนน้อม ถ่อมตน และประหยัด

เช่น นาฬิกาข้อมือพระกรที่พระองค์ทรงใช้ ไม่จำเป็นต้องราคาแพง แต่ทรงเน้นที่ประโยชน์ของการบอกเวลา

ทรงอ่อนน้อมถ่อมพระองค์มาก เวลาที่เสด็จเยี่ยมราษฎรทรงโน้มพระวรกาย คุกเข่า และประทับพับเพียบเข้าหาประชาชน

๓.๔ ทำให้ง่าย

ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริโดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

ทรงโปรดที่จะทำสิ่งยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย

๓.๕ พิจารณาตามลำดับ

ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนก่อน ได้แก่ สาธารณสุขพื้นฐาน ต่อไปจึงเป็นเรื่อง สาธารณูปโภค และสิ่งจำเป็นสำหรับประกอบอาชีพ (๑. จัดการดิน ๒. จัดการน้ำ ๓. เกษตรแปรรูป ๔. พลังงานทางเลือก ๕. สิ่งแวดล้อม ๖. ป่าไม้)

การพัฒนาประเทศต้องสร้างจากพื้นฐาน คือ ระดับพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ก่อน แล้วจึงค่อยสร้างเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไปในระดับกินดี-อยู่ดี

๓.๖ บริการที่จุดเดียว

ทรงให้ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ทั้ง ๖ แห่ง เป็นต้นแบบของ “การให้บริการที่จุดเดียว” เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาใช้บริการ จะได้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

“...เป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่า ที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์ และต้นทุนของเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์”

๓.๗ แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

ทรงมองปัญหาในภาพรวมก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาจะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ คือ การแก้ไขปัญห เฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม

“...ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก...ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน... เพื่อให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...”

๓.๘ กาแพต้นเดียว : ก้าวแรกที่กล้าก้าว

เป็นตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาชาวเขา คือ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรไร่กาแพที่ชาวกะเหรี่ยงปลูกไว้บริเวณพื้นที่บ้านอังก้าน้อย ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ไร่แห่งนั้นมีต้นกาแพเพียงต้นเดียว มีพระราชกระแสกับข้าราชการที่อยู่ในขบวนเสด็จฯ ที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ในการเสด็จฯ ข้ามเขาสูงมาเพื่อการนี้ด้วยพระสุรเสียงที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาว่า “...แต่ก่อนเขาปลูกฝิ่น เราไปพูดจาชี้แจงชักชวนให้เขาลองปลูกกาแพแทน กะเหรี่ยงไม่เคยปลูกกาแพมาก่อน ยังดีที่กาแพไม่ตายเสียหาย แต่ยังมีเหลืออยู่หนึ่งต้นนั้น ต้องถือว่าเป็นความก้าวหน้าสำหรับกะเหรี่ยง...” จึงต้องเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรจะได้แนะนำเขาต่อไปว่าทำอย่างไรกาแพจึงจะเหลืออยู่มากกว่าหนึ่งต้น ปรากฏว่าปีต่อมาราษฎรชาวกะเหรี่ยงดอยอินทนนท์ขายกาแพได้เป็นเงินต่อไร่ต่อปีสูงกว่าที่เคยขายฝิ่นได้

ความล้มเหลวนำมาสู่ความสำเร็จ เราเป็นหัวหน้างาน บางครั้งลุ่มน้อรับงานแล้วผิดพลาด แต่ยังมีผลสำเร็จอยู่บ้าง ควรจะให้กำลังใจ เหมือนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ให้กำลังใจและให้โอกาสแก่ชาวกะเหรี่ยง

๓.๙ ขาดทุนคือกำไร

“...ขาดทุนคือกำไร our loss is our gain... การเสียคือการได้ ประเทศก็จะก้าวหน้า และการที่คนจะอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

หลักการคือ “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

๓.๑๐ ความเพียร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกที่ไม่มีความพร้อมมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ราษฎรบังเกิดความร่มเย็นเป็นสุขในที่สุด

๓.๑๑ อดทน-มุ่งมั่น

ให้รู้จักการอดทน ทำงานเป็นนิสัย ไม่ว่าสิ่งดี ๆ ที่เข้ามา ทุกข์ที่เข้ามา สุขที่เข้ามา เราก็รับด้วยใจสงบ ไม่ตื่นตื่นหรือกังวลกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเรา เหมือนดังคำว่า “ธรรมะ” ซึ่งนั่นก็คือ ธรรมชาติ ธรรมดา นอกจากนี้ หากเกิดปัญหา เราก็ทำจิตใจให้รู้สึกท้าทายกับปัญหานั้น เห็นปัญหาแล้วกระโดดเข้าไปเป็นการท้าทายสติปัญญา อย่ากลัวปัญหาแต่ละลายปัญหา ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย

๓.๑๒ ความตั้งใจจริงและมีความเพียร

ทำงานต้องมีความตั้งใจ อย่าทำงานไปวัน ๆ ตั้งใจทำงานอย่างมีแรง มีกำลังใจ และต้องขยันหมั่นเพียร งานบางอย่างยาก แต่ก็ต้องฟันฝ่าไปให้ได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานข้อคิดเกี่ยวกับความเพียรในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ความตอนหนึ่งว่า “...คนเราทำอะไรต้องมีความเพียร แม้ไม่เห็นฝั่งก็ต้องว่ายน้ำและมีคำตอบว่ายว่ามีประโยชน์อย่างไร เพราะถ้าหากไม่เพียรที่จะว่ายน้ำเป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน ก็จะไม่พบเทวดา คนอื่นไม่มีความเพียรที่จะว่ายน้ำ ก็จมเป็นอาหารของปลา ของเต่า เพราะฉะนั้น ความเพียรแม้จะไม่ทราบว่าจะถึงฝั่งเมื่อไหร่ ก็ต้องเพียรว่ายน้ำต่อไป...”

๓.๑๓ ทำงานอย่างมีความสุข

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกครั้งที่ยังทรงช่วยเหลือประชาชน

“ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

ศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส ประธานคณะกรรมการจริยธรรมได้สรุปว่า ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี มาช่วยบรรยายเปิดโลกทัศน์ให้เราทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะวัน ๆ เราทำงานจะไม่ทราบภาพรวมใหญ่ของการเปลี่ยนแปลงในโลก เราจะได้เตรียมความพร้อม และหลักในการทำงานอย่างหนึ่ง คือ ต้องไม่ประมาท และนำเข้ามาสู่เรื่องคุณธรรม เราทำงานอย่างไรให้มีความสุข คุณธรรมที่เราได้รับ และขอทราบคุณธรรมประจำตระกูลของศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษมฯ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มองภาพชัดขึ้น ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรีเล่าพร้อมทั้งให้ข้อคิด ดังนี้ “เกิดในครอบครัวที่ยากจนมาก ไม่มีบ้านอยู่ อาศัยอยู่ที่คอกหมูโดยทำความสะอาดและใช้ไม้กั้นเพื่ออยู่อาศัย เราพยายามปลูกฝังในพี่น้องว่าความจนไม่ใช่สิ่งที่น่าอาย ถ้าชี้แจงน่าอาย พ่อสอนเสมอว่าขอให้ซื่อสัตย์สุจริต แม้ว่าจะไม่ได้ประโยชน์อะไรหรือเสียประโยชน์อะไรก็ตาม (ซื่อสัตย์สุจริต ภูมิใจกว่ามีเงิน จนก็ไม่ใช่ไร) แม้เป็นตัวอย่างของความอดทนและทำงานหนัก มีความภูมิใจเมื่อทำงานเสร็จขึ้นหนึ่ง ผมอ่านคำพ่อสอนของในหลวง สอนเด็ก ๓ ข้อ คือ ๑. สอนความดี ๒. สอนความรู้ ๓. สอนให้ทำงานเป็น ทั้งหมดตรงกับที่แม่สอน แต่แม่ไม่เคยเข้าห้องเรียน พยายามอ่านหนังสือเอง จนกระทั่งอ่านหนังสือจริงได้ พ่อก็ไม่ได้เรียนหนังสือ โชคดีที่ไปอยู่ในอำเภอกันที่ทุกบ้านถือว่าการศึกษาคือสำคัญที่สุด แม่สอนว่า ถ้าเราเรียนหนังสือดี พ่อแม่ดีใจ ชาวบ้านจะชมเรา แม้ไม่ได้ประโยชน์จากเรา แต่ถ้าเราไปเล่นการพนันแล้วเสีย ชาวบ้านจะตำหนิไม่ได้เอาเงินเขาไปเล่น และแม่สอนอีกว่า ไปอยู่ที่ไหนก็ตาม ต้องรักเพื่อนบ้านรอบบ้าน”

ศาสตราจารย์แสวงฯ ถามศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษมฯ ว่า หลังจากเรียนจบแล้วมาทำงาน นอกจากมีคำสอนดี ๆ แล้ว มีแบบอย่างในการยึดถืออย่างไร ในที่ทำงานก็มีอิทธิพล ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี นื่อง ๆ รุ่นต่อมาจะลำบากมาก สิ่งไม่ดีมากกว่าสิ่งดี จะก้าวพ้นได้อย่างไร

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษมฯ ตอบว่า สมัยใหม่เป็นยุควัตถุนิยม บริโภคนิยม ท่านพุทธทาสภิกขุ มีปณิธานว่า ๑. จะนับถือศาสนาใดก็ตาม ขอให้ศึกษาศาสนธรรมของตนเองให้ถ่องแท้และปฏิบัติให้ได้ ๒. ขอให้ใช้เวลาศึกษาศาสนาอื่นบ้าง ๓. ขอให้พวกเราต่อสู้กับวัตถุนิยม เราท่านเชื่อว่าลัทธิวัตถุนิยมจะทำลายโลกนี้

ในศาสนาพุทธ แบ่งความสุขออกเป็น ๒ ประเภท

- ๑) ความสุขที่ต้องอาศัยวัตถุ (วัตถุนิยม-อามิส) ผัสสะทั้ง ๖ ต้องอาศัยอามิสเข้าไปบำเรอเข้าสมองแล้วปล่อยเอนดอร์ฟินออกมา เป็นความสุขแบบเสพติด เช่น มีนาฬิกาหลายเรือน มีรองเท้าหลายคู่

๒) ความสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุ (นิรามิสสุข) ไม่ต้องอาศัยวัตถุมาบำเรอผัสสะ ๖ แต่เป็นความสุขที่เกิดจากการพัฒนาใจ ในหลวงรับสั่งตอนท้ายว่า เป็นความสุขที่ได้ช่วยคนอื่นหรือทำประโยชน์ให้แก่คนอื่น

ประสบการณ์การทำงาน ได้แก่ ทำงานโครงการหลวง ปี ๒๕๒๙ รักษาชาวเขา ตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของโรงพยาบาลหัวเฉียว โครงการพระดาบสสัญจร โครงการ พอ.สว.

ข้อคิดตอนท้าย ถ้าในสังคมใดก็ตาม เราสามารถทำให้สมาชิกในสังคมเป็นผู้ให้ ทุกคนจะได้รับ แต่ถ้าสังคมใดแก่งแย่งกันจะเอา ทุกคนจะเสีย จะเหลือคนที่ได้คือคนที่มีอำนาจสูงสุด ระดับล่างจะไม่ได้อะไรเลย อยากเห็นสังคมไทยเป็นผู้ให้.